

MARCELA ŠÁŠINKOVÁ

*REKONSTRUKCE HAUROWITZOVY LETNÍ VILY V TICHÉM ÚDOLÍ V ROZTOKÁCH***Abstract*****Reconstruction of Haurowitz's summer villa in Tiché údolí in Roztoky***

The paper deals with the history and recent construction renovation of two summer villas from the 19th century in the resort of Tiché údolí (The Quiet Valley) in Roztoky. Sigmund and Theresie Haurowitz came to Prague from Mladá Boleslav to expand their entrepreneurial activities in the field of textile manufacturing and trade. In 1875, they reflected their social status and investment opportunity by purchasing a large plot of land in the emerging and very well-accessible resort located close to Prague. The family gradually grew and thus, a few years after the construction of one villa (1882), a design for a second, significantly larger villa was created (1897). The author of the design was the Prague architect Josef Blecha. Both villas were incorporated into a large garden with small garden gazebos, partly according to František Thomayer's project. Destruction struck the family and its property after seventy long years of summer stays. Jewish origin, forced emigration, the Emigration Fund, the imposed national administration, the municipality of Roztoky... A few years later, Haurowitz's villas became social housing and a dormitory for the local construction company workers, the garden lost its charm and the devastated properties became a nuisance to the administrators. A lucrative plot of land in a historic resort near Prague was targeted by developers, but thanks to the activity of residents, both villas and the plot of land were declared a cultural monument in 2009. In recent years, the Tiché údolí location has attracted the attention of not only traditional tourists, but also architectural historians, local historians, and archivists. The expensive construction renovation of Blecha's villa was successfully carried out, and the older villa is also gradually being repaired. The building, which serves the citizens of the city along with part of the restored garden, thus becomes a means of interpreting the past.

Keywords: Roztoky (town), villegiatura, Sigmund Haurowitz (owner), Josef Blecha (architect), Reconstruction, Community centre

Rekonstrukce Haurowitzovy letní vily v Tichém údolí v Roztokách

Příspěvek se zabývá historií a nedávnou stavební rekonstrukcí dvou letních vil z 19. století ve villegiatuře Tiché údolí v Roztokách. Sigmund a Theresie Haurowitzovi přišli do Prahy z Mladé Boleslavi, aby rozšířili své podnikatelské aktivity v oboru textilnictví a obchodu. Své sociální postavení a zároveň investiční příležitost reflektovali roku 1875 nákupem rozsáhlého pozemku ve vznikajícím, velmi dobře dostupném, přípražském letovisku. Rodina se postupně rozrůstala, a tak několik let po vystavění jedné vily (1882), vznikl projekt na vilu druhou, podstatně rozsáhlejší (1897). Autorem plánu byl pražský architekt Josef Blecha. Obě vily byly zakomponovány do velké zahrady s drobnými zahradními altány, zčásti dle projektu Františka Thomayera. Zkáza postihla majetek i rodinu po dlouhých 70 letech letních pobytů. Židovský původ, nucená emigrace, Vystěhovalce fond, národní správa, obec Roztoky. Několik málo let a z Haurowitzových vil se stalo sociální bydlení a noclehárna dělníků stavební firmy, zahrada ztratila kouzlo a zdevastované nemovitosti byly správci na obtíž. Lukrativní pozemek v historické villegiatuře blízko Prahy se dostal do hledáčku developerů, ale díky aktivitě residentů byly obě vily i s pozemkem prohlášeny v roce 2009 kulturní památkou. Lokalita Tiché údolí v posledních letech poutá pozornost nejen tradičních výletníků, ale i historiků architektury, vlastivědců, archivářů. Nákladná rekonstrukce Blechovy vily úspěšně proběhla a postupně se opravuje i vila starší. Objekt slouží občanům města, stejně jako část obnovené zahrady, stala se tak prostředkem interpretace minulosti.

Klíčová slova: Roztoky (město), villegiatura, Sigmund Haurowitz (vlastník), Josef Blecha (architekt), rekonstrukce, komunitní centrum

Roztokám náleží titul nejstaršího vilového letoviska v okolí Prahy.¹ Výstavba první dochované vily spadá již do poloviny 19. století. Rozhodujícím podnětem pro rozvoj území bylo zprovoznění Severní státní dráhy Praha–Drážďany v roce 1851. Až do otevření železnice se do Roztok chodilo pěšky, nebo jezdilo nepříliš pohodlnou drožkou. Stavba dráhy však zásadně změnila život do té doby poklidného venkova. Nevelká obec na levém břehu Vltavy, s táhlou roztroušenou zástavbou a přirozenou dominantou panského zámku se v té době stala vyhledávaným výletním místem. K výletům i delšímu pobytu lákala rozmanitá krajina s řekou, strmými svahy a háji, loukami,

ovocnými sady a vinicemi. Obrozenou a romantismem silně ovlivněnou pražskou společnost nepochybně přitahovalo i nedaleké přemyslovské hradiště Levý Hradec s kostelem sv. Klimenta. Josef Leder, majitel roztockého panství, postavil roku 1849 v lese ve stráni nad údolím hostinec s anglickým parkem.² V zahradě vybudoval i hudební altán a kuželník.³ Hostinec Na Háji se brzy stal známým a hojně navštěvovaným místem pražských výletníků. Dráha do Roztok však přivázela

² Autorem stavby byl prý slavný architekt Josef Kranner (mimo jiné autor novogotické přestavby zámku Hluboká či plánu dostavby svatovítské katedrály v Praze. Alice FRYDRYCHOVÁ, výstava *V Zahradách Tichého údolí*, Roztoky, 2020.

³ Alice FRYDRYCHOVÁ, *Zahrady vilových čtvrtí – modelový příklad Tiché údolí v Roztokách*. Bakalářská práce, Ústav zahradní a krajinné architektury Zahradnické fakulty Mendelovy univerzity v Brně, 2019.

¹ Příspěvek byl přednesen na Sjezdu českých historiků a historiček v Ústí nad Labem (2022) pod názvem *Ukradené dědictví očima 21. století*.

nejen jednodenní turisty, ale též movitější návštěvníky, kteří toužili se svými rodinami na část roku opustit přelidněné město a trávit volno v klidu v přírodě. Stavební podnikatelé na jejich potřeby reagovali a v údolí Únětického potoka vybudovali první nájemní vily. Zásadní rozmach letoviska nastal v poslední třetině 19. století.

Ve století převratných sociálních změn se vilové kultuře daří nejen v Čechách. Rozvoj tohoto typu bydlení je patrný v celém Rakousku-Uhersku, Německu, Anglii i dalších zemích. Historie vily, tedy stavby určené pro individuální a větší přepychové bydlení, však započala mnohem dříve. Její původ sahá do dob antického Říma. Mnoho odkazů pochází od spisovatelů pozdní republiky a raného císařství, například Vitruvia a Plinia Mladšího. Římské patriciové vytvořili základní ideologii vily jako stavby na venkově navržené pro potěšení a relaxaci jejího vlastníka. Vila mohla mít i hospodářské zázemí, to se nevyklučovalo, co jí však zásadně odlišovalo od statků a podobných sídel byl faktor potěšení. Tento základní motiv vilu provází v celém jejím vývoji. Názorně o tom píše ve svých dopisech Plinius mladší. Příteli přibližuje svou vilu v Etrurii, detailně popisuje přepychové sídlo i krásu krajiny a končí slovy: „A k tomu, co jsem uvedl, mohu dodat navíc, že odpočinek je tam vydatnější a pohodlnější, a proto i nerušenější. Nic mě nenutí nosit togu, žádný soused mě neobtěžuje, naprosté ticho a klid spolu s čistším nebem a průzračnějším vzduchem ještě zvyšují zdravotní stav krajiny. Cítím se tam zvláště dobře na duchu i na těle, neboť ducha cvičím studiem a tělo lovem. Také mi lidé žijí zdravěji ... Kéž mi bozi i do budoucna zachovají tuto radost a místu samému tuto pověst!“⁴

Odkazy na výhody venkovského života oproti životu ve městě, na krásy krajiny, na prohloubení duchovního prožitku se nesou staletími. Florentský velmož Cosimo Medici napsal příteli Marsiliovu Ficinovi: „Přišel jsem do vily v Careggi ne abych kultivoval své pole, ale svou duši.“⁵ Podobné příklady se hojně objevují i v anglické literatuře 18. století. Ukázkově to dokládají romány Jane Austenové, kde venkovský život, domy a příroda zcela zastihují život ve městě.

Po staletí zůstávalo vlastnictví vily výsadou nejbohatší a nejmocnější vrstvy obyvatelstva. Zásadní obrat nastal až v 19. století, nazývaném stoletím měšťanské společnosti. Revoluční změny umožnily rozvoj střední třídy a vznik buržoazie, která potřebovala přijatelnou formou vyjádřit svůj nový společenský stav. Vhodný prostředek k tomu našla právě ve vile. Již na konci 18. století si pražští měšťané přestavovali viniční usedlosti rozestě za hranicemi města. Vinice v té době už většinou zanikly, ale nově upravené domy, často velmi výstavné, se v mnoha případech změnily na letohrádky bohatých Pražanů. Lze je vidět jako předobraz venkovských vil. Nicméně v první polovině 19. století si samostatné

vily-zámečky stále buduje pouze aristokracie. K nejznámějším patří letní sídlo Chotků Kačina (1806–1824) a vila Kinských na Smíchově (1827–1831). Od poloviny století na toto pole vstupují noví, neurození, ale velmi bohatí stavebníci, kteří v prvním zakladatelském období napodobují aristokratický ideál. K nejslavnějším vilám tohoto typu patří neorenesanční vily Lannova v Bubenči (1868–1872) a Gröbova na Vinohradech (1871–1875). Do stejného období spadá i počátek budování vyhledávaných rekreačních letovisek v okolí Prahy. Kromě Roztok si Pražané oblíbili hlavně malebné obce na řece Berounce – Všenory, Dobřichovice, Řevnice a Černošice.⁶

ROZVOJ VILLEGIATURY

Hlavní proud nové výstavby villegiatury v Roztokách se koncentroval stranou od jádra vesnické zástavby, v údolí Únětického potoka, které bylo od konce 19. století nazýváno Tichým údolím. Vily však vyrůstaly i v centru obce, podél železnice, zvláště v dnešní Rýznerově ulici.

Do poloviny 19. století stály v Tichém údolí dva mlýny, několik viničních usedlostí s nevelkými vinicemi a domky roztroušené v dolní části stráně obklopené ovocnými sady. Malý mlýn (čp. 5, dnes sídlo Středočeského muzea), umístěný nedaleko ústí potoka do Vltavy, koupil v roce 1861 František August Brauner, otec malířky Zdenky Braunerové. Druhý, tzv. Nový mlýn (čp. 10), stál na konci tehdejší zástavby údolí. Patřily k němu rozsáhlé pozemky, které o několik desetiletí později majitel rozparceloval na nová stavební místa. Zajímavý je stavební vývoj tohoto mlýna. V roce 1878 jej koupil Marek Türk, přestavěl ho na velkoryse řešený letohrádek v klasicizujícím stylu s výrazným portikem ukončeným štítem, v němž zřídil lázně pro návštěvníky a obyvatele letoviska. Veřejné lázně pravděpodobně zanikly se změnou majitele na konci 19. století, dům však svým průčelím dodnes lázeňskou architekturu připomíná. Na počátku nového století prošel úpravami, při kterých byly přistavěny věže k zahradní frontě. Od té doby se letohrádku říkalo „Zámeček“. Výstavnost domu ocenili i Gisela a Mořic Lobkowiczovi, pobývající zde ve dvacátých letech 20. století. Nejstarší dochovanou měšťanskou vilou, a to nejen v údolí, ale i ve středních Čechách, je však vila Mia (také Laura, čp. 79), postavená již kolem roku 1850. Trojkřídlá stavba na půdorysu písmene H, s arkádovým vstupem orientovaným na střední křídlo, má fasádu řešenou v novorománském obloukovém stylu. Architektonicky velmi hodnotná stavba je spojována s pobytem Bedřicha Smetany po jeho návratu ze švédského Göteborgu v roce 1857.⁷ Tyto dva domy však

⁴ Text viz Hana HERMANOVÁ, nepublikovaný rukopis k libretu expozice *Život v letovisku aneb jak se jezdilo do Roztok na letní byt*, Středočeské muzeum 2014.

⁵ TAMÉŽ.

⁶ Více viz Šárka KOUKALOVÁ, *Letní rezidence Pražanů, Dobřichovice a vilová architektura 19. a 20. století*, Praha 2016. Táz *Letní rezidence Pražanů, Černošice a vilová architektura 19. a 20. století*, Praha 2022. Václav MATOUŠEK, *Čechy krásné, Čechy mé. Proměny krajiny Čech v době industriální*. Praha 2010. Tereza BLÁŽKOVÁ – Dana FIALOVÁ – Václav MATOUŠEK (eds.), *Individuální a masová rekreace v okolí velkých industriálních měst v 19.–21. století*, Praha 2014.

⁷ Skica vily se nachází v deníku B. Smetany, dnes uloženém ve sbírkách NM – Českého muzea hudby.

mají co do výstavnosti v Tichém údolí zcela atypické postavení. Od sedmdesátých let 19. století stavebníci a stavitelé upřednostňovali, a to nejen v Roztokách, tzv. švýcarský styl, doplněný uměřeným klasicistním tvaroslovím. Vily postavené v tomto módním stylu působily velmi malebně. Vyznačovaly se hmotou výrazně členěnou rizalitou, zasklenými či otevřenými terasami a lodžiami, hrázděním, lomenými střechami s přesahem, vyřezávanými konci trámů a podstřešními kříži. Oblíbenými prvky byly zimní zahrady v zasklených lodžích nebo arkýřích a v zahradách umístěné skleníky, oranžerie a bohatě vyřezávané dřevěné altánky. Mezi lety 1870–1890 se až na několik výjimek v lokalitě stavěl pouze tento typ vily (čp. 15, 60, 98, 99, 105, 106, 107, 110). Do tohoto období spadá i největší stavební rozvoj letoviska, kterému předcházela parcelace pozemků velkostatku i sousedních gruntů. Vily se stavěly nejen při hlavní ulici, která vedla podélně údolím, ale též za potokem při staré cestě do Prahy. Právě tato část Tichého údolí si dodnes uchovala jednotnou tvář. Převažují vily ve švýcarském stylu, dle projektu stavitele Antonína Rosenberga, novorenesanční podobu má vlastní vila pražského stavitele Františka Pavíkovského (čp. 103). Stojí zde však i ojedinělý zástupce novorenesanční vily s asymetricky přistavěnou věží (čp. 97). Jedná se o pozdní příklad tzv. toskánské vily, přestavěné z menšího klasicizujícího domu v roce 1890. V Roztokách se novorenesanční stavební styl, v jiných lokalitách velmi oblíbený, obecně neobjevuje tak často, a pokud ano, tak většinou ve své pozdní, do eklektismu přecházející podobě (čp. 125). Eklektický styl, v některých případech doplněný o modernější secesní motivy, v Roztokách přežívá v podstatě až do roku 1914. Architektonickou kvalitou a náročností staveb nedosahovalo Tiché údolí úrovně soudobých pražských realizací nebo vilových projektů v okolních letoviscích, jakými byly například výše jmenovaná sídla u Berounky – Dobříchovice a Černošice. Až na výjimky nestojí v údolí stavby známých architektů. Z doby těsně před 1. světovou válkou pochází vila obchodníka s chmelem Julia Sonnenscheina nazvaná po manželce investora – Alice (čp. 192) – od Maxe Spielmanna,⁸ architekta bubenečských vil rodiny Petschků. Tvarově sevršená vila s reprezentativním předsazeným schodištěm odráží autorovu zálibu v klasicizujícím baroku. Průčelí oživují prvky vycházející ze secese i geometrické moderny.

V následující vývojové etapě letoviska, vymezené světovými válkami, vzniklo v Tichém údolí jen velmi málo nových staveb. Posledním realizovaným projektem se na sklonku třicátých let stala výstavba vily čp. 108, situovaná ve svahu na začátku údolí. Architekt Jiří Gočár, který v té době pracoval v ateliéru svého slavného otce Josefa Gočára, navrhl vilu v pozdním, výrazně revidovaném funkcionalistickém stylu s komponovanou terasovitou zahradou.

Plánovaná výstavba se již na počátku 20. století přesunula do horních Roztok, zpřístupněných ostrou serpentinou v roce 1887. Vedení obce, od roku 1893 městyse, si uvědomovalo výhody plynoucí z oblíbenosti letoviska. Snažilo se přizpůsobit nabídku služeb poptávce letních hostů, omezilo hlučnou výrobu ve stávajících továrnách a hlavně již v Roztokách nebudovalo nový průmysl. Díky nárůstu obyvatel vznikly pracovní příležitosti pro obchodníky s potravinami, řemeslníky i stavební mistry. Také zástavbu v horní části obce vedení městyse postupně utvářelo v duchu zahradního města. Roztoky se honosily přívlastkem vzdušné lázně. Okolní krajina tvořila ideální scenerii a místo k pobytu městského člověka. Letovisko plnilo jeho představy o zdravém a díky železnici i pohodlně dostupném venkovském bydlení. Prvními investory byli pražští továrníci, obchodníci, stavitelé a právníci židovské víry. Zaměstnaní majitelé jezdili na venkov obvykle o volných dnech, jejich rodiny však v letovisku pobývaly celou letní sezonu.

Od pobytu na venkově návštěvníci očekávali aktivní trávení volného času a společenská setkání na výletech a v letních restauracích, často vybavených prostornými tanečními sály. Mimo již zmíněnou restauraci Na Hájí byla v Roztokách velmi oblíbená restaurace Maxmiliánka (čp. 123), postavená v 90. letech 19. století na konci Tichého údolí. Jméno dostala údajně podle bratra císaře Františka Josefa I. Maxmiliána, mexického císaře, popraveného povstalcí v roce 1867. Restauraci s pokoji pro hosty doplňovaly dřevěné pavilony ve švýcarském stylu s bohatě vyřezávanými dřevěnými konstrukcemi a barevnými vitrážemi. Maxmiliánku v roce 1924 nový majitel přestavěl na hotel a současně znovu postavil polygonální dřevěný pavilon přiléhající k budově. Další z majitelů zřídil v roce 1936 vedle areálu přírodní veřejné koupaliště napájené Únětickým potokem, které však po několika sezonách zaniklo kvůli nedostatku vody. Maxmiliánka fungovala až do přelomu tisíciletí. Nezáměr nového majitele o provozování restaurace symbolicky korunoval požár hotelu v roce 2007. Do meziválečného období spadá i vznik slavných roztockých „Sakur“, postavených v japonizujícím stylu. Takzvanou Malou Sakuru (čp. 81) si nechal ze staršího domu přestavět v roce 1924 cestovatel, spisovatel a obdivovatel japonské kultury Joe Hloucha. Ve vile umístil své sbírky. V Roztokách pobýval však jen krátce a „Malou Sakuru“ v roce 1926 prodal. Nový majitel, hoteliér Josef Jiroušek, v ní zřídil japonskou čajovnu. Stavbu na křížovém půdorysu korunovaly střechy v orientálním stylu s dřevěnými vyřezávanými štíty zdobenými motivy draků. Vzhled vily spoluvytvářela i zahrada v japonském duchu. Orientální styl Joe Hlouchy inspiroval Josefa Jirouška natolik, že si v sousedství vily nechal postavit i hotel zvaný Sakura (čp. 376). Ještě před dokončením v roce 1928 ho však spolu s vilou prodal Janu Marholdovi. Interiéry navrhl známý pražský architekt Eduard Hnilička, na realizaci se podílel i místní stavitel František Illich. Obě „Sakury“ obklopovala japonská zahrada s typickou dřevěnou drobnou architekturou, jezírkem, kamennými lucernami

⁸ Zároveň se dochoval i plán skleníku zakomponovaného do zahrady od arch. Maxe Spielmanna z roku 1913 (SÚ Roztoky). Skleník byl zbourán během stavby sousední nemocnice v roce 1954.

a maskarony. Ve třicátých letech pořádal místní Okrašlovací spolek v zahradě Slavnosti květů. Na přitažlivosti hotel získal i díky obsluhujícím v japonských kimonech. Vyhledávala ho spíše zámožnější pražská společnost. Proslavil se také svými několika filmovými rolemi, první němý film s názvem *Filosofka Mája* byl natočen už v roce 1928.⁹ O pár let později, roku 1942, interiéry restaurace „hrály“ v komedii *Valentin Dobrotivý*. Po roce 1945 se slavný hotel proměnil v nemocnici. Stavební úpravy v sedmdesátých letech 20. století zcela setřely jeho původní orientální podobu.

VILY V ZAHRADE

Zahrada nebyla jen doplňkem reprezentativního sídla, ale jeho samotnou podstatou. Kromě rozjímání a odpočinku nabízela také prostor pro sport, hry a zábavu. K těmto účelům sloužily například kulečnický, tenisové kurty či bazény. Snad v žádné zahradě nechyběly také užitkové záhony a sady poskytující čerstvé ovoce a zeleninu. Některé zahrady těmto účelům dodnes slouží, v jiných lze alespoň v náznamech číst, jak se zde žilo v dobách jejich rozkvětu. Zásadním momentem, který některé zahrady nedávno fatálně postihl, byla novodobá parcelace, která nejenže nenávratně zničila vilovou zahradu, ale znehodnotila i původní vilu tím, že umožnila vznik nevhodných staveb na místě zeleně. Na rozdíl od stavebních plánů se projektová dokumentace k zahradám zachovala pouze u několika vil.

Z původního plánu zahrady čp. 98, který byl součástí stavebního projektu vily, jsou patrné pouze fragmenty, jako je rohový altán či stavba v místech současného skleníku. V originální kompozici jsou ve vstupní části travnaté partery organických tvarů doplněné o okrasné záhony. Dolní části zahrady dominují dva oválné partery, které mohly sloužit také k pěstování zeleniny.

Vilu čp. 119 v neorenesančním stylu postavenou v 90. letech 19. století dle projektu stavitele Aloise Potůčka zakoupila v roce 1897 Anna Menzelová, manželka velkoobchodníka. V roce 1905 majitelé přikoupili sousední pozemky a vytvořili tak příležitost pro vybudování velkoryse pojaté zahrady dle návrhu pražských stavitelů Josefa a Matěje Blechy.

Další dochovaný unikátní plán zahrady, která obklopovala vilu čp. 60, nakreslil v roce 1888 František Thomayer. Jeho návrh byl podle historických pohlednic i současných stop v zahradě také realizován. Dodnes je v zahradě patrný tvar parteru s rosariem, umístění jezírka, „rejdítě“, i zbytky kamenných opěrných zídek a cihlových schodů cest, které překonávaly strmý svah. František Thomayer navrhl i sousední zahradu u čp. 110.¹⁰

Vily situované při severní straně komunikace procházející údolím obklopovaly zahrady plynule přecházející v prudký

svah, který byl téměř po celé délce terasovitě upraven a spojen schodišti.

VILOVÉ INTERIÉRY

Z dochovaných plánů vil lze dobře vyčíst vývoj estetických dobových představ a především vývoj dispozice, tedy vnitřního rozdělení domu. Uspořádání vnitřního prostoru odráželo změny životního stylu, nové nároky na kulturu bydlení, útulnost a soukromí. Tyto hodnoty prošly v poslední dekádě 19. století a na počátku 20. století důležitou přeměnou. Skladba místností závisela nejen na ekonomickém postavení stavebníka a jeho rozhledu, ale též na záměru, kterému měla stavba sloužit. Jiný vnitřní rozvrh měly letohrádky a nájemní vily, jiný rodinné letní vily a jiné vily určené k trvalému bydlení. Vnitřní prostory měly obecně splňovat tři funkce, a to společenskou, soukromou a provozní. Společenské prostory sloužily k přijímání návštěv a pořádání společenských akcí. Ve sledovaném období tuto funkci reprezentovaly především salony a obytné haly. Soukromé prostory zahrnovaly ložnici, případně obývací pokoj, jídelnu a pánský či dámský pokoj (budoár), s tím, že oba specializované pokoje mohly plnit i funkci společenskou. Na rozhraní mezi společenským a soukromým prostorem stála též jídelna. Od počátku 20. století některé dispozice obsahovaly i dětský pokoj. Provozní prostory zajišťovaly chod vily (kuchyně, lázně, komory, sklepy apod.). Vše propojovaly komunikační části, chodby a schodiště. Z tohoto uspořádání se vyčleňují nájemní vily, u nichž společenská část byla minimalizovaná a často úplně chyběla.

Nejstarší dochované plány k roztockým vilám pocházejí ze sedmdesátých let 19. století. Pražský architekt Antonín Rosenberg postavil pro svou rodinu v roce 1874 menší vilu čp. 98¹¹ a pro obchodníka Leopolda Krause na vedlejším pozemku o něco výstavnější vilu čp. 99. Obě stavby mají běžnou dispozici s pokoji v přízemí situovanými na jih a do ulice a s obslužnými místnostmi orientovanými na sever a do zahrady. Střední třída v té době kladla důraz na uliční frontu, na pohled do ulice, a proto společenské a často i soukromé pokoje tímto směrem orientovala. Tato zvyklost se udržela až do konce 19. století, přestože letní vily byly obvykle umístěny hlouběji v zahradách a tím od ulice oddělené. Změnu přinesly až diskuze o podobě moderního rodinného domu, ke které dali podnět angličtí tvůrci. Patra obou Rosenbergem navržených vil obsahovala dva hostinské pokoje, pravděpodobně určené i k pronajímání letním hostům. Domy v tomto období ještě neměly koupelny, ty se začaly budovat až kolem roku 1900. U některých vil bylo obslužné zázemí umístěno v polosuterénu, aby provoz nerušil klid rodiny. Obvykle se tam nacházel byt domovníka, někdy pokoj služky a často i kuchyně s výtahem na jídlo. Takové uspořádání měla například vila čp. 110, postavená na počátku osmdesátých let Františkem

⁹ Originál filmu je uložen v NFA, jeho digitalizaci podpořilo finančně město Roztoky. Filmovalo se na terase vily čp. 81 – v čajovně a v zahradě. Jde o unikátní snímek, který zachycuje drobné dřevěné japonské zahradní stavby dle Hlouchových návrhů.

¹⁰ Alice FRYDRYCHOVÁ, výstava *V Zahradách Tichého údolí*, Roztoky, 2020.

¹¹ Vila čp. 98 bohužel prošla nedávno přestavbou, bylo zvýšeno podkroví, necitlivě odstraněna dřevěná veranda, zbourán starý skleník.

1A) Vily čp. 110 a 125 v Tichém údolí, před 1900. Zdroj: Fotoarchiv Středočeského muzea.

1B) Vily čp. 110 a 125 v Tichém údolí, pohled na přilehlé zahrady, před 1900. Zdroj: Fotoarchiv Středočeského muzea.

Pavíkovským pro velkoobchodníka Sigmunda Haurowitze. Tradiční členění měla i vlastní vila stavitele Antonína Gabriela z roku 1905 (čp. 144). Do vily se vstupovalo od jihu verandou. Schodiště s přílehlou chodbou oddělovalo společenské místnosti, v centru umístěný salon a na jih orientovanou jídelnu, od obslužné části (kuchyně, lázeň, pokoj služky). V patře se nacházely soukromé pokoje, v suterénu provozní místnosti a byt domovníka. Velkorysou přestavbou s úpravami dispozice měl projít na počátku třicátých let 20. století tzv. Zámeček (čp. 10). Na nerealizovaných plánech zabírá střední část přízemí velká obytná hala se schodištěm, na kterou navazuje z jedné strany knihovna se zimní zahradou a z druhé strany jídelna se salonek. Autorem plánů byl stavební inženýr M. Havel.

Atypicky řešenou dispozicí měly nájemní vily. Střední třída si v letoviscích původně pokoje ve vilách pronajímala, až později, s růstem bohatství a nabýváním společenského vlivu investovala do vlastních domů. Nájemní vily byly vnitřně členěné na malé byty, obvykle s pokojem a kuchyní, přičemž tato dispozice se zpravidla v obou podlažích opakovala (čp. 13, plán z roku 1876). Projektovaly se vily i pro zámožnější návštěvníky, kteří obývali byty s dvěma až čtyřmi pokoji (čp. 12, plán z roku 1880). Občas se v plánech vyskytla i společná místnost nazvaná salon, která sloužila všem nájemníkům vily (čp. 105, plán z roku 1877). Také ve velkých rodinných vilách se na přelomu 19. a 20. století upravovaly podkrovní prostory pro účelné pronajmutí letním hostům. Šlo jen o malé pokoje bez kuchyně a dalšího zázemí.¹²

HAUROWITZOVY VILY¹³

Sigmund a Theresie Haurowitzovi přišli do Prahy z Mladé Boleslavi, aby rozšířili své podnikatelské aktivity v oboru textilnictví a obchodu. Své sociální postavení a zároveň investiční příležitost reflektovali roku 1875 nákupem rozsáhlého

pozemku ve vznikajícím, velmi dobře dostupném, přípražském letovisku v Roztokách nad Vltavou. Záhy zde postavili dvě vily, rodina se rozrůstala. Starší vilu vyprojektoval František Pavíkovský, mladší Josef Blecha. Vily byly obklopeny velkou zahradou dle projektu Františka Thomayera a drobnými zahradními altány. Zkáza postihla rodinu i její majetek po 70 letech letních pobytů. Židovský původ, nucená emigrace, Vystěhovalcký fond, národní správa, obec Roztoky. Několik málo let a z Haurowitzových vil se stalo sociální bydlení a noclehárna dělníků stavební firmy, zahrada ztratila kouzlo a byla spíš na obtíž. Neproběhly žádné investice do údržby, obě vily chátraly. Lukrativní pozemek v historické villegiaturě blízko Prahy se dostal do hledáčku developerů. Díky aktivitě občanů Roztok byly vily i s pozemkem prohlášeny v roce 2009 kulturní památkou. Zachování lokální identity a kulturního dědictví se stále více dostává do povědomí místních obyvatel, villegiatura Tiché údolí poutá pozornost nejen tradičních výletníků, ale i historiků architektury a vlastivědců (**obr. 1**).

INVESTOŘI A ZAKLADATELÉ

Sigmund a Theresie Haurowitzovi, majitelé firmy Neumann & Haurowitz (L. Haurowitz), tovární sklad Kosmonoských kartounů a obchod se zbožím rukodělným, kteří roku 1875 zakoupili v Tichém údolí rozsáhlý pozemek zahrady, vinice a role o výměře více než jeden hektar, přišli do Prahy z Mladé Boleslavi.¹⁴ Kromě pražské filiálky rodina vlastnila od 30. let 19. století mechanickou tkalcovnu v Hrádku nad Nisou. Sigmundovi (1833) bylo uděleno pražské měšťanské právo v roce 1877. Manželé měli šest dětí: Emmu (1859), Pavlínou (1861), Rudolfa (1862), Hermínu (1866), Olgu (1871) a Idu (1874).

¹² Hana HERMANOVÁ – Marcela ŠAŠINKOVÁ, Život v letovisku aneb jak se jezdilo do Roztok na letní byt, in *Zámek Roztoky*, Roztoky 2014, s. 67–99.

¹³ K osudům židovských rodin vlastnicích letní vily v Roztokách těsně před válkou více Marcela ŠAŠINKOVÁ, *Příběhy Tichého údolí*, Roztoky 2018.

¹⁴ Dle Hosmanovy kroniky byl na místě obou stávajících staveb čp. 110 a 125 původně viniční grunt, v roce 1816 se uvádí jako majitelé rodina Wallrosových, dále Josef Válek a jeho žena Aloisie (roz. Wallrose). Sigmund Theodor Haurowitz koupil pozemek včetně malého, zřejmě viničního, domku čp. 63. Srov. MÚ Roztoky u Prahy, Kronika městyse Roztok u Prahy z roku 1937.

2) Rudolf and Emilie Haurowitzovi, po 1920. Zdroj: Sbíрка Marie Radulovic.

Firmu, stejně jako vily v Roztokách, zdědil Rudolf. Ten nejenže zdárně vedl továrnu, ale angažoval se i v obchodních záležitostech, byl členem správního výboru Obchodní a živnostenské komory i České banky Union, laickým soudcem u Obchodního soudu v Praze. V Roztokách byl aktivní v obecním zastupitelstvu, podporoval rozkvět obce, přispíval pravidelně nejen do chudinského fondu, ale i ve prospěch akcí ku zvelebení městy.

Syn Rudolf (1862–1940) s manželkou Emilií (1871–1932), roz. Russovou, vychovali čtyři syny, kterým dopřáli dobré vzdělání. Až na druhorozeného Ottu (1897–1918/19), který zemřel v zajetí v italském Bellagiu na chřipku, se dostalo chlapcům vysokoškolského vzdělání, ovládali plynne angličtinu, italštinu, francouzštinu, latinu a řečtinu. Všichni čtyři sloužili v období 1. světové války v rakousko-uherské armádě.

Nejstarší Felix (1896–1987) vyslyšel otcovo přání a studoval nejprve vysokou textilní školu v Německu, aby byl odborně způsobilý převzít firmu, nicméně stále více ho lákala medicína. V letech 1920–1939 vystudoval biochemii na Německé univerzitě v Praze a ve Würzburgu, následně se habilitoval a získal profesuru, absolvoval řadu odborných stáží v zahraničí. Okupace ho zastihla v Dánsku, přes Polsko se vrátil do Čech a podařilo se mu s manželkou Reginou a dětmi Alicí a Martinem vycestovat do Istanbulu, kde přednášel na tamní univerzitě. V roce 1945 mu bylo vydáno osvědčení o zachování občanství ČSR; v té době odjela Regina s dětmi do USA, aby zde získaly univerzitní vzdělání. Felix je následoval o dva

roky později. Přijal nabídku Indiana University Bloomington, kde aktivně působil až do roku 1966. Stal se autorem stovek vědeckých statí a publikací, získal řadu prestižních cen a titulů v oboru imunologie, byl součástí vědeckých týmů, členem Deutsche Akademie der Naturforscher Leopoldina, American Academy of Arts and Sciences a National Academy of Sciences. Dcera Alice (nar. 1929), provdaná Sievertová, absolvovala stejný obor jako její otec, syn Martin Harwit (nar. 1931), (pozn.: zkráceno z Haurowitz), obdržel doktorát z astrofyziky na Massachusetts Institute of Technology a profesuru v Cornellu, byl ředitelem National Air and Space Museum ve Washingtonu.

Felixovo jméno se objevuje na úředních stavebních dokladech roztockých vil v době Rudolfovy nepřítomnosti.

Rudolfův třetí syn Štěpán Karel (1899–?) vystudoval gymnázium ve Štěpánské ul. v roce 1917. Po vojenské službě měl převzít firmu. Absolvoval vysokou textilní školu v Reutlingenu a od roku 1937 se stal spolu s bratrem Arnoštem prokuristou rodinné firmy. V březnu 1939 odjel v obchodních záležitostech do Velké Británie a už se nevrátil. V roce 1948 mu bylo vydáno potvrzení o zachování občanství ČSR, ale o rok později byl propuštěn ze státního svazku Československé republiky.

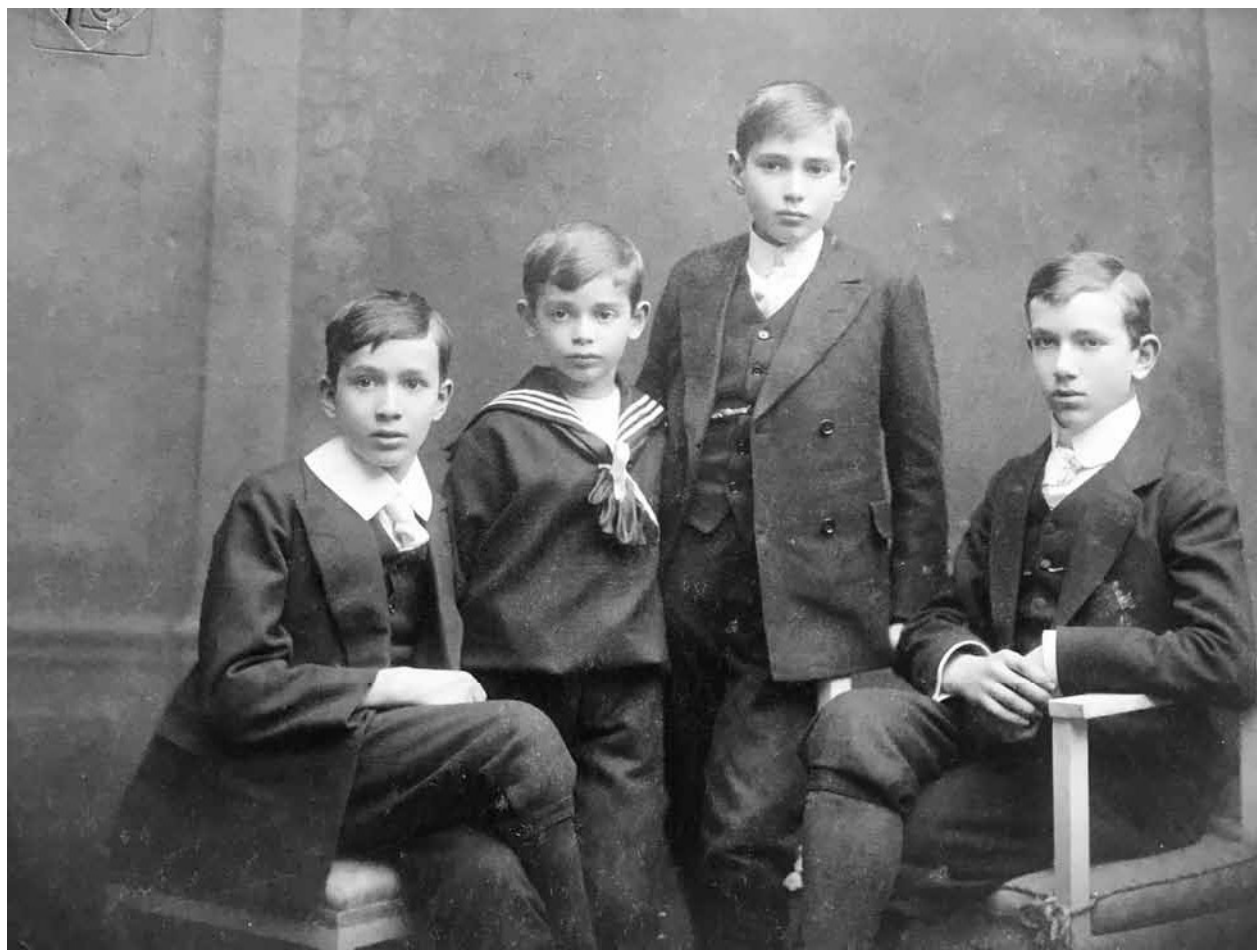
Čtvrtý Arnošt (1902–?) vystudoval právnickou fakultu Německé univerzity v Praze. V roce 1939 požádal o vystěhovalecký pas do Velké Británie a opustil Protektorát. O rok později požádal Policejní ředitelství v Praze o vydání dokladů pro argentinský konzulát za účelem vystavení víza (**obr. 2, 3**).

Firma *Neumann & Haurowitz*, od roku 1917 jen *L. Haurowitz*, majitele Rudolfa Haurowitze, sídlící na Václavském náměstí čp. 14, fungovala do roku 1939, resp. 1940. V souvislosti s nařízením říšského protektora o židovském majetku Rudolf předal prokuru (plnou moc pro téměř všechny firemní úkony) Miroslavu Havíři a firma vzápětí ohlásila likvidaci, aby přešla arizaci. V roce 1941 jí byl přidělen nucený správce (Treuhänder) a z obchodního rejstříku byla definitivně vymazána v roce 1943. Majetek rodiny Haurowitzových v Roztokách byl v době okupace ceněn Říší na 254 000 K, majetek firmy L. Haurowitz na Václavském náměstí byl vyčíslen částkou 9 000 000 K (**obr. 4**).

HOLOCAUST

Sigmundovy dcery Emma, provdaná Picková (1859–1942), a Pavlína, provdaná Neumannová (1861–1944), zahynuly v ghettu Terezín (Transport Am, č. 388, Dd, č. 1). Pavlína dcera Getruda, provdaná Kramerová (1884), byla transportována i s manželem 28. října 1944 do Terezína a oba zemřeli v Osvětimi (Transport Ev, č. 1004, 1005). MUDr. Leopold Kramer (1865) založil v roce 1895 v Praze-Bubenci věhlasné sanatorium pro nervové choroby, za okupace Altesheim (dnes Nemocnice Bubeneč, Chittussiho 1).¹⁵

¹⁵ Terezínská pamětní kniha I, II, Praha 1995.

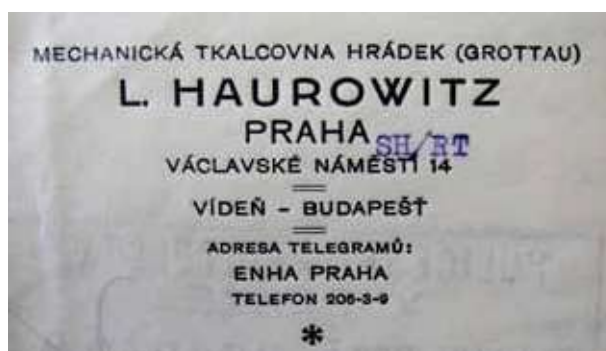
3) Zleva Štěpán, Arnošt, Otto a Felix Haurowitzovi, po 1910. Zdroj: Sbíрка Marie Radulovic.

VILY ČP. 110 A 125 (STAV 2017)

Obě vily jsou situovány v horní části mírně se svažující zahrady, která plynule přechází v prudký svah, jenž byl po celé délce terasovitě upraven a terasy byly vzájemně propojeny schodištěm.

Vilu čp. 110 ve stylu pozdního klasicismu s výraznými prvky alpské lidové architektury, orientovanou do ulice, projektoval v roce 1882 František Pavíkovský, který byl sám majitelem letní vily čp. 103 v dnešní Riegrově ulici. Hmotově členěná a převýšená patrová střední část vily vytváří v průčelí nápadný rizalit, ke kterému přiléhají krátká boční křídla. Dominantou průčelí je krytá a částečně předsazená veranda, situovaná přes celou šířku objektu a propojená se zahradou osově umístěným trojramenným schodištěm. V časech, kdy se o vilu pečovalo, zdobily verandu dřevěné sloupky s vyřezávanými detaily a bohatě vyřezávané zábradlí. Uzavřené části vyplňovala leptaná skla s ornamentálními a figurálními motivy, která po obvodu doplňovala barevná – červená a modrá – drobnější skla.¹⁶

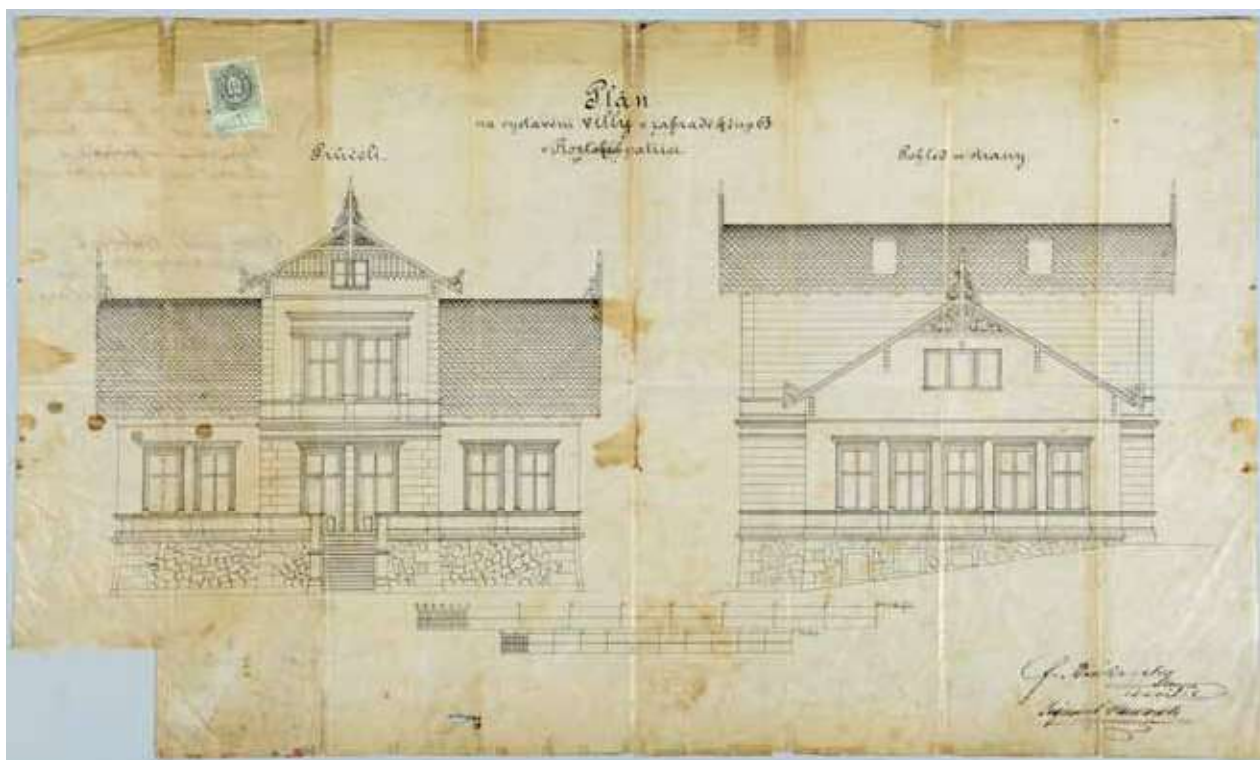
¹⁶ Jako zázrakem se dochovala většina skleněných výplní verandy, ovšem dřevěná konstrukce byla v havarijním stavu. Historická veranda byla zrekonstruována v letech 2020–2021, vzápětí po rekonstrukci vstupního schodiště, stavbu provedla GEMA ART International s. r. o.

4) Vizitka firmy L. Haurowitze. Zdroj: Fotoarchiv Středočeského muzea.

Počtené a rozrůstající se rodině letní vila nestačila, a tak Sigmund Haurowitz přikročil ke stavbě druhého letního sídla v těsném sousedství starší vily (obr. 5).

Vila čp. 125 byla postavena v roce 1897 pražským architektem Josefem Blechou v konzervativním eklektickém stylu s fasádami pro členěnými mělkými rizality. Nejvýraznějším akcentujícím prvkem hlavního průčelí je nárožní rizalit odlehčený částečně otevřenými lodžie. V přízemí otevřenou část lodžie utváří hranolový pilíř vynášející rovné kladí, které zdobí štít s monogramem stavebníka. V patře se lodžie otevírá do

5) Plán vily čp. 110, stavitel Fr. Pavlovský, 1882. Zdroj: Stavební úřad města Rostoky.

zahrady dvojicí arkádových polí vynášených dórským sloupem. Zábradlí lodžii, ale též parapetové výplně některých oken tvoří balustráda. Průčelí zdobí i další oblíbené historizující prvky – konzoly s reliéfy dívčích hlav, ozdobné klenáky či volutové konzoly. Jednotícím motivem celé fasády je zdvojená pásková bosáž, uplatňující se především na nárožích vily. Původně měla vila dva samostatně plošně a prostorově velkoryse řešené byty a v suterénu provozní zázemí s výtáhem, určeným pro přesun pokrmů z kuchyně do obou podlaží (obr. 6, 6a).

Zahradu vyprojektoval architekt František Thomayer. Rovinatá spodní část zahrady je řešena jako krajinářský park. Cesty se malebně vinou mezi plochami trávníku s keřovými skupinami a výklenky pravděpodobně pro umístění lavičky. Hlavní osa vede od brány ke vstupu do vily čp. 110. Na této ose je před vilou navržen ornamentální záhon inspirovaný lidovými motivy. Vila čp. 125 byla dokreslena později, z čehož vyplývá, že plán pochází z doby před rokem 1896. V jihozápadním rohu stojí domek pro personál (bývalý viničný domek rozšířený o byt zahradníka Haurowitzem), který byl zbourán v roce 1937. Vedle něj je pavilon, který ve svých vzpomínkách zmiňuje i pravnučka původních majitelů Alice Sievertová (nar. 1929). Není jisté, zda byla celá zahrada kompletně zrealizovaná podle tohoto plánu. Část zahrady nad budovami je řešena více geometricky, v podobě obdélníků, které mohly sloužit jako užitková zahrada. Navazující prudce svažitou část zahrady řeší návrh spíše jen náznakem. Nad vilou čp. 110 stával altán, dodnes lze nalézt rozpadlé schodiště vedoucí k tomuto

místo.¹⁷ Na místě původního altánu je nyní postaven rekreační objekt, který částečně znehodnocuje svažité pozemek nad vilami, jenž je vrstevnicově protkán zčásti cihelně zpevněnou historickou cestou.

Obě vily byly plně využívány v letním období, v zimě tu dlel jen domovník. V roce 1940 byl majetek zabrán Německou říší, po válce, v roce 1947, přešly vily pod národní správu a na sklonku roku 1949 bylo vloženo vlastnické právo obci Rostoky.

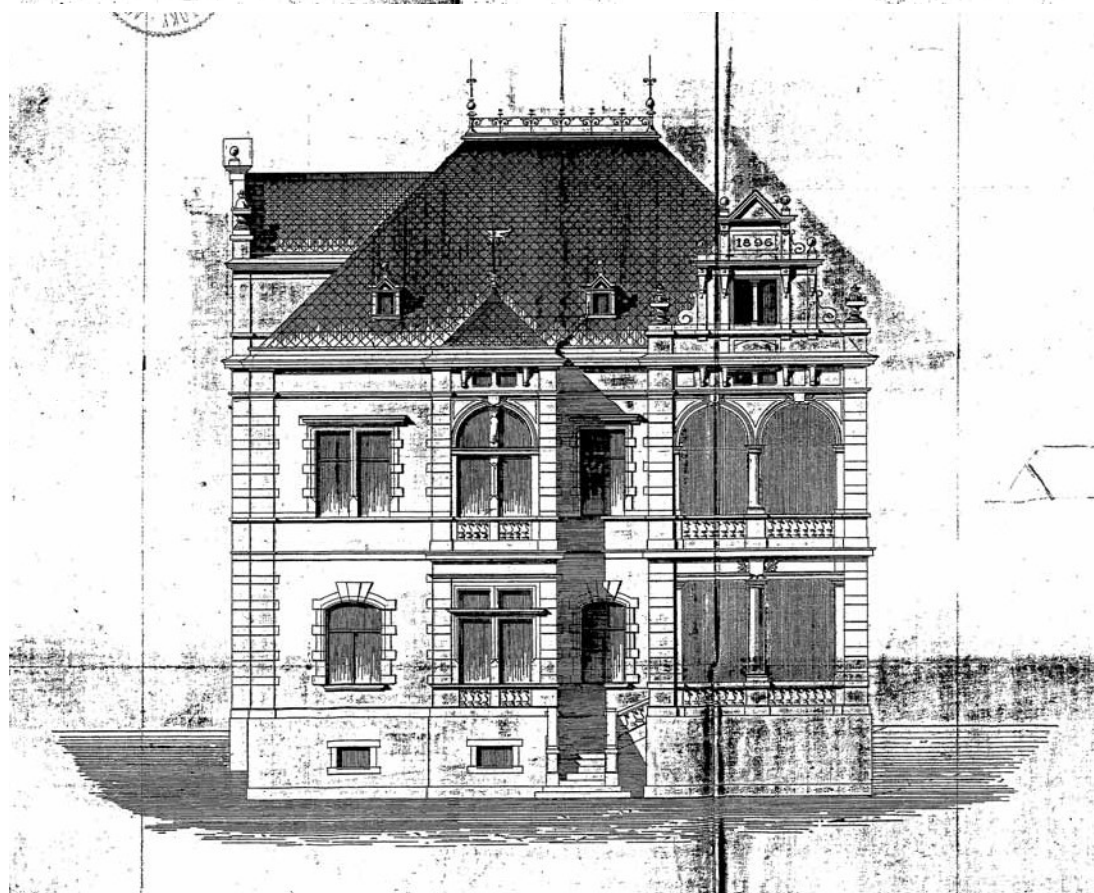
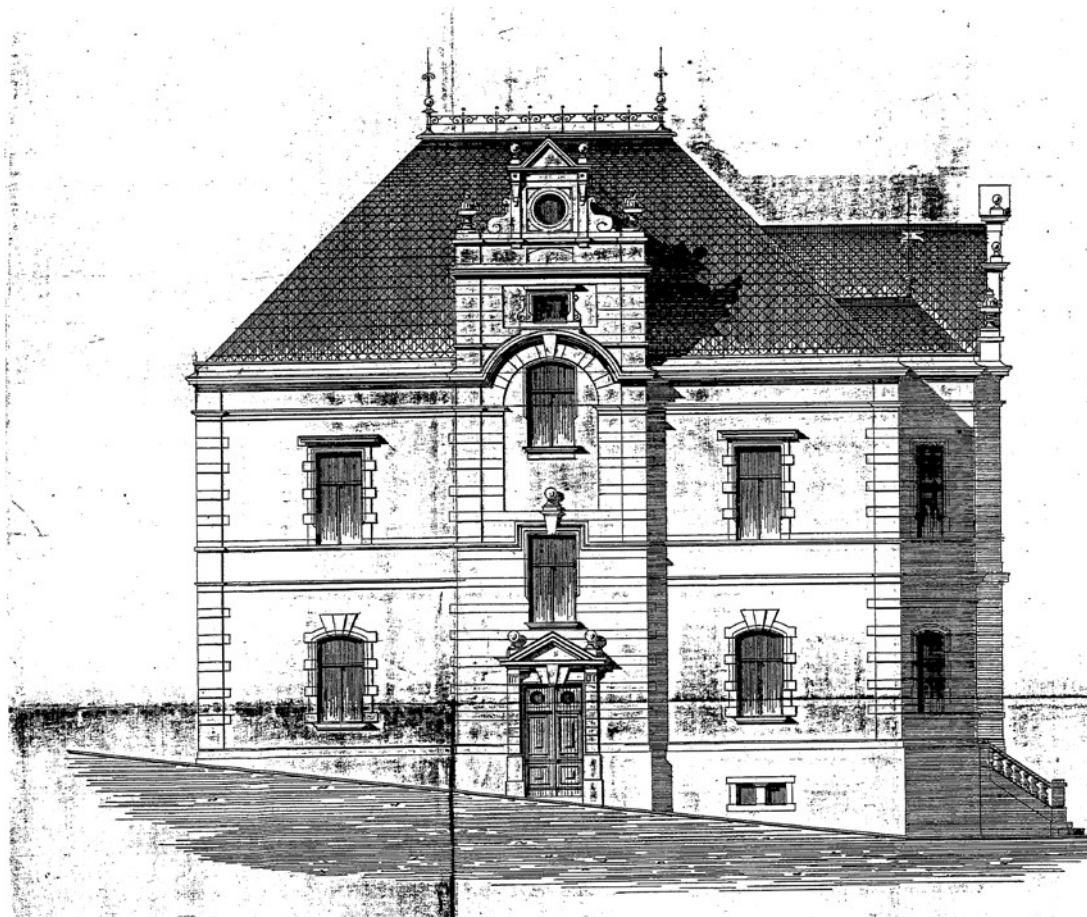
Od podzimu 1945 do konce roku 1948 konfiskovanou vilu čp. 125 obýval major Viktor Kašlík (1914–1994), bývalý západní letec a předseda roztocké odbočky Svazu brannosti, který byl po únoru 1948 propuštěn z armády a emigroval s rodinou do Anglie.¹⁸

Po roce 1953 se začala projevovat opotřebenost a neudržovanost domů, docházelo k havarijním stavům střešní krytiny, žlabů, oplechování i podlah. Obě vily byly rozděleny na několik bytových jednotek s nedostatečným hygienickým zázemím a zabydlovaly se doposud nebytové prostory, které nebyly dříve ani vytápěny, ani přístupny dennímu světlu. Tento stav přetrvával až do konce 90. let 20. století.

Vnuci Sigmunda Haurowitze Štěpán z Anglie, Felix z USA a Arnošt z Argentiny žádali o vrácení majetku už v roce 1948.

¹⁷ Plán je uložen v archivu Národního zemědělského muzea. Více Alice FRYDRYCHOVÁ, *Zahrady vilových čtvrtí – modelový příklad Tiché údolí v Rostokách*, Brno 2019. Bakalářská práce, Mendelova univerzita v Brně, Zahradnická fakulta.

¹⁸ Více k rodině mjr. Kašlíka viz Jiří PLACHÝ, *Rostoky proti totalitě: Občané Rostok perzekvovaní komunistickým režimem po únoru 1948*, Praha 2016.

6, 6a) Reprodukce stavebního plánu vily čp. 125, stavitel J. Blecha, 1896. Zdroj: Stavební úřad města Roztoky.

7A) Stav vily čp. 125 v roce 2017. Foto D. Vokounová.

Později o restituci roztockých vil opakovaně – a také neúspěšně – žádaly Felixovy děti Alice a Martin.

Z obavy před celkovou devastací, způsobenou nedostatečnou péčí ze strany vlastníka, byly vily čp. 110 a 125 a zahrada na pozemcích parc. č. 2191, 2192, 2193, 2194/1, 2194/2 prohlášeny rozhodnutím Ministerstvem kultury kulturní památkou s nabytím právní moci dne 28. 1. 2009 (obr. 7, 7a, 8).¹⁹

¹⁹ Rozhodnutí Ministerstva kultury č. j. 3308/2008. Na základě podání Státního památkového ústavu středních Čech v Praze, adresovaného Ministerstvu kultury dne 15. 5. 2002, v němž bylo navrženo prohlášení souboru vil čp. 110 a čp. 125 a zahrady na pozemcích parc. č. 2191, 2192, 2193, 2194/1, 2194/2 v k. ú. Roztoky u Prahy, obec Roztoky, okres Praha-západ, bylo o prohlášení kulturní památkou rozhodnuto Ministerstvem kultury, s nabytím právní moci dne 28. 1. 2009. V podání bylo uvedeno: „Nevelká vila čp. 110 z roku 1882, vybavená ve své době veškerým komfortem, byla postavena ve stylu pozdního klasicismu. Poměrně střízlivé fasádě dominuje částečně otevřená a z části prosklená veranda, u které se téměř v úplnosti dochovala skla s leptanou ornamentální a figurální výzdobou. V původní podobě se zachovalo dispoziční řešení (...), konstrukce i některé řemeslné detaily (truhlářské prvky: dveře, okna, podlahy). O 15 let mladší vila čp. 125 je po architektonické stránce zajímavým dokladem období pozdního historismu. Rovněž u této stavby zůstalo – až na menší zásahy v období první republiky – zachováno prostorové uspořádání. Interiérová výzdoba zde byla dekorativnější. Nasvědčuje tomu štuková podstropní římsa v jedné místnosti, její konzolové ukončení s reliéfem ženské hlavy i dřevěná balustráda u okna. V celém objektu se zachovaly dveře, okna s obložením (truhlářské prvky jsou v obou objektech identické), keramické podlahy ve společných prostorách a další prvky. Obě vily jsou díky své architektonické kvalitě a svému umístění v rozlehlé zahradě zdařilým příkladem příměstského bydlení vyšších tříd přelomu 19. a 20. století.“

REKONSTRUKCE (2017–2019)

Město Roztoky zahájilo rekonstrukci letní vily čp. 125 v roce 2017. Mladší vila byla vybrána z důvodu lepší využitelnosti městem a zejména kvůli havarijnímu stavu. Předmětem rekonstrukce byla vila čp. 125 s částí zahrady a přilehlými zahradními komunikacemi, prostory přízemí a suterénu byly určeny pro spolkový život a kulturní akce pro veřejnost, v patře je dnes umístěna mateřská škola. Půda je bez využití. Plánované stavební úpravy se tedy vedle prací udržovacího charakteru týkaly úprav vnitřních dispozic, oprav vybraných konstrukcí, střech, fasád a dalších stavebních a technických úprav, které souvisely se změnou užívání objektu. Generálním projektantem byl Projektový ateliér pro architekturu a pozemní stavby, spol. s. r. o., Praha 2, zhotovitelem Podzimek a synové, spol. s. r. o.²⁰

V rozhodnutí Ministerstva kultury ČR se mimo jiné zdůrazňuje, že stavební úpravy druhé poloviny 20. století nijak výrazně neovlivnily „původní charakter interiéru s dochovanými původními prvky (schodiště, okna včetně parapetů, dveře, ostění, částečně podlahy, sklepy, ve vile čp. 110 je to především prosklená veranda, ve vile čp. 125 štuková podstropní římsa v jedné místnosti a její konzolové ukončení s reliéfem ženské hlavy a dřevěná balustráda u okna aj.). Vzhledem k těmto skutečnostem jsou obě vily jedny z posledních objektů, které se v Roztokách dochovaly jako příklad autentického příměstského bydlení. Zároveň dokumentují významnou vývojovou etapu obce Roztoky jako letního sídla, ve které se zemědělská osada postupně měnila od druhé poloviny 19. století.“

²⁰ Generální rekonstrukci podle studie Ing. arch. Tomáše Eflera a následně podle projektu Projektového atelieru pro architekturu a pozemní stavby, s. r. o., (odpovědný projektant Ing. arch. Tomáš

7B) Stav vily čp. 125 v roce 2017. Foto D. Vokounová.

Před zahájením rekonstrukce vily byl její stav velmi neutěšený. Poškození dřevěných konstrukcí a trámů bylo rozsáhlé, dlouhodobě docházelo k lokálnímu zatékání nejen okny, ale zejména následkem havárie potrubí v patře, při které došlo k masivnímu zavodnění severní poloviny domu. Ve stropní konstrukci a okolních stěnách se prokázala existence dřevokazné houby, propadl se záklop a podlahy, napadeny byly rovněž stropní trámy, ale ty nezkolabovaly, plodnice houby prorostly do stěn až do suterénu. Bylo nutno rozebrat podlahy a řádně ošetřit všechny dřevěné konstrukce. Byly odstraněny druhotně vestavěné příčky, obnažena necková cihelná klenba podlah v patře.

Nejvýraznějším akcentujícím prvkem hlavního průčelí vily je nárožní rizalit odlehčený částečně otevřenými lodžielemi a obnoveným novorenesančním štítem. Zábradlí lodžií, ale též parapetové výplně některých oken, tvoří balustráda. Jednotícím motivem celé fasády je zdvojená pásková bosáž (plastické vyznačení kvádového zdíva) uplatňující se na nárožích vily. Některé prvky historické štukové výzdoby fasády

Šantavý), prováděla firma Podzimek a synové. Stavbu po celou dobu řídil vedoucí projektu Lukáš Vykydal. Díky detailní práci firmy Pracom, s. r. o., máme možnost spatřit původní výzdobu fasády. Stejně tak prošly rukama štukatéra Lukáše Sýkory vnitřní omítky – supraporty u obložek dveří nebo rozety stropních svítidel (nyní částečně zastíněny novodobými svítidly). Interiérové dřevěné prvky, včetně skleněných okenních výplní, restaurovala firma OZ VEKRA + Řemesla, s. r. o. Kachlová kamna restauroval Petr Miklíček, jenž zároveň ošetřil původní podlahovou dlažbu. Dřevěné parketové podlahy repasovala a doplnila Dřevovýroba Podzimek.

8) Stav verandy vily čp. 110, 2017. Foto T. Efler.

byly objeveny až po odkrytí novodobých nevhodných omítek. Průčelí krásí oblíbené historizující prvky – konzoly s reliéfy dívčích hlav, ozdobné klenáky či volutové konzoly a kartuše s písmenem H – monogramem stavebníka.

Bylo obnoveno řešení obou střešních štítů, omítek a nahrazena plechová krytina střechy pálenou taškou. Kompletně byly provedeny nové sítě, elektroinstalace a zaveden plyn.

Pozornost si zasloužily dochované interiérové prvky, původní špaletová okna, dveře, včetně kování a výplní z leptaného skla. Venkovní okenní rámy byly vzhledem k jejich stavu nahrazeny replikami s dvojsklem, vnitřní rámy byly odborně opraveny a natřeny, v případě chybějícího kování byly kliky nahrazeny kopiemi z mosazi. Absentující výplně dveří z leptaného skla byly nahrazeny replikou, stejně tak dlažba a dřevěné podlahy v celém objektu.

Zrekonstruovány byly interiérové štukatérské prvky, některé značně poškozené a několikrát přemalované. Tyto konzoly zdobené většinou dívčími hlavičkami byly očištěny, doplněny, obnovena jejich plasticita a barevnost byla zvolena dle interiérové výmalby.

Jediná dochovaná koutová pokojová kachlová kamna s novoklasicistní výzdobou v prvním podlaží byla vyčištěna a odborně zrestaurována.

Velmi zajímavé jsou zrestaurované interiérové dřevěné balustrády ohraničující malé pódium u oken v původních jídelnách v obou patrech. Vymezují místo, které sloužilo zřejmě k chvilce odpočinku obyvatelů vily, strávené s dýmkou

9) Vily čp. 125 a 110, stav roku 2020. Foto: J. Žirovnický.

10) Vily čp. 125 a 110, stav roku 2020. Foto: M. Šášinková.

či sklenkou digestivu v ruce. Dřevěné obklady dochované pod okny (táflování) byly obnoveny v celé vile, problematická je v mnoha případech necitlivá instalace radiátorů topení přímo do obkladů (zejména v prostorách mateřské školky), což dehonestuje práci restaurátorů a kazí dojem z vcelku vydařeného a náročné rekonstrukce interiéru.

V historicky obslužném suterénu vily je nově umístěno sociální zařízení a ve východní fasádě je umístěn bezbariérový vstup do těchto prostor. Zároveň jsou zde situovány skladové a technické prostory pro kulturní činnost na zahradě. Další bezbariérový vstup je navržen v přízemí; v patře, kde je umístěna školka, je vchod vyřešen jednoduchou technickou lávkou na ocelových nosnících. Venkovní úpravy se týkaly opravy opěrných stěn a nového oplocení, stávající oplocení do ulice Tiché údolí bylo rekonstruováno a doplněno dle dobové dokumentace. Kolaudace objektu proběhla v červenci 2020. V roce 2022 bylo dokončeno příkré schodiště spojující horní Roztoky s Tichým údolím, které kopíruje západní hranu pozemku, došlo tak ke snadnějšímu a rychlejšímu přístupu veřejnosti k vilám.

Náklady generální rekonstrukce byly vysoké, v menší míře podpořené dotací, ale vynaložené úsilí i finance stály za to. Městu a jeho občanům zůstala rozsáhlá zahrada a dvě původní vilové stavby s historickou stopou, z nich jedna, ta starší, na stavební rekonstrukci zatím čeká, ale i zde byly zahájeny základní restaurátorské a udržovací provozní práce (**obr. 9–13**).

11) Vila čp. 110, stav roku 2020. Foto: M. Šášinková.

12-13) Vily čp. 125 a 110, stav roku 2020. Foto: M. Šášinková.